pagini bucovinene

ANUL VIII, nr. 5 (89)

MAI 1989

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Sub semnul armoniei

Dacă acceptăm că lunile de peste an își conturează o anume „personalitate" prin elemente caracteristice, care țin de însușirile vremii-anotimp, ale muncilor — îndeobște agricole — înscrise tradițional în porțiunile respective ale calendarului, ori de semnificațiile sărbătorilor care le marchează, am putea afirma că MAI stă sub semnul armoniei. O asemenea dominantă definește și „structurează" cuprinsul lui florar, vădindu-se — dincolo de realități de genul celor deja menționate în statura înaltă și în creștere încă a zilelor, în desfășurarea cu maximă intensitate, dar într-un perfect echilibru, a proceselor vieții din lumea vegetală ori chiar în temperanța fenomenelor meteorologice...

Sărbătorile noastre sînt, în general, înfrățite prin înțelesuri, prin rezonanța lor în conștiințe. Pentru cele din mai aceste legături sînt parcă mai evidente. Sentimentul armoniei generat de înfățișările naturii dobîndește acum o forță superioară, în condițiile în care cugetul devine punct de confluență pentru ecourile afective ale cinstirii unor momente, valori sau virtuți cu temeiuri comune și sensuri înrudite. Intrăm în mai celebrînd munca, uimitoarea ei putere modelatoare, caracterul său creator tot mai accentuat în actualitate. Îi recunoaștem calitatea de suport al aspirațiilor în drumul lor spre certitudini ; de criteriu fundamental în etica persoanei ; de factor hotărîtor al devenirii practice a principiilor politice și sociale ale edificării progresului. In acest an 1 Mai și-a reliefat mai puternic semnificațiile revoluționare, împlinindu-se cinci decenii de la marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică din 1939, în organizarea căreia tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu au avut un rol determinant și un secol de cînd s-a hotărît marcarea — pretutindeni la aceeași dată — a Zilei Muncii. Imediat după Armindeni, pe fila celei de a doua zile a lunii este consemnată — într-o semnificativă continuitate de sensuri — sărbătoarea tinereții. Locul ei nu putea fi stabilit decît aici, într-o vecinătate profund onorantă, mai însemnînd, deopotrivă, culoare și vigoare, „vîrstă" a creșterii și a marilor promisiuni de rodnicie, timp al trăirilor exuberante, al vitalității tumultoase. Energiile celor ce reprezintă această frumoasă dimensiune a vieții își găsesc, în intervalul vizat, revelatoare corespondențe în natură. Nu întîmplător ,de pildă, cuvîntul vlăstar, cu sugestia frăgezimii și a sevelor sale neobosite în urcușul spre lumină, a trecut din zona metaforelor în cea a expresiilor de folosință obișnuită.

Către tinerețe și primăvară — cea eternă, a patriei —, către uriașul potențial de creație ce-i asigură permanenta înnoire și înflorire trimite gîndul și următoarea (în ordine cronologică) zi-eveniment. Intipărit cu litere de aur în istoria țării, în conștiința națională, momentul 8 Mai — cu rădăcini adînci în existența și lupta eroică a poporului și cu consecințe de covîrșitoare însemnătate asupra evoluției sale ulterioare — prilejuiește, de fiecare dată, nu numai evocarea opțiunii decisive, prin făurirea Partidului Comunist Român, pentru un viitor românesc liber și demn, edificat în mod conștient prin descătușarea energiilor națiunii și călăuzirea lor înțeleaptă pe căile cele mai favorabile propășirii multilaterale, ci și pe cea a etapelor glorioase parcurse în înfăptuirea năzuințelor ce au determinat actul istoric de acum 68 de ani și care, pe măsură ce s-au împlinit, au generat și au pus temeiuri de izbîndă unor idealuri tot mai cutezătoare.

...Și tot într-o vecinătate inspiratoare de apropieri în sfera semnificațiilor este, apoi, prinsă în calendar ziua proclamării independenței depline de stat a României. Cucerită prin jertfă, neatîrnarea a fost, la vremea sa, un semn de renaștere și primăvară în vatra strămoșească ; ea a devenit — ca și unitatea și libertatea cu care se constituie într-o triadă ce ne definește istoria — principală idee-forță a politicii promovate de partid, mobilizînd, atunci cînd s-a impus, împotriva fascismului ce o amenința și care, de altfel, punea în pericol toate valorile luminoase ale umanității, capacități militare și economice care au grăbit victoria — marcată, de asemenea, într-o zi de florar — asupra mașinii de război naziste.

Chiar dacă luna mai ar avea ca zile festive numai pe cele cărora le-am reținut puține înțelesuri din cele multe și firesc armonizate în conștiința fiecăruia, și ar fi îndeajuns să o socotim un timp de mari sărbători ale sufletului. Se asociază, ca „argumente" susținînd acest simțămînt, și faptul că acum bucuriile primăverii triumfătoare sînt mai depline ; că ambianța bogată în culori și arome subtile a oricărui colț de natură nutrește o stare de încîntare și optimism ; și că simțim cum din aerul în care se-ntrec miresmele în putere ni se insinuează în auz și în inimi chemarea poetului : „Veniți — privighetoarea cîntă și liliacul e-nflorit".

Ion NEDELEA

Desen de Ion CARP FLUERICI

Cîntec de mai

Se aprind lumini în vișini
Sub cupolele de mai
E o naștere ce-mi arde pleoapa
Mă bîntuie cu pulberi suverane
Și caii vin să-mi pască dorul
Crescut năvalnic într-o noapte
Cînd iar aud cum din uimire
Se rup cămășile cîmpiei

Eu ca un plug îmi trec aripa
Prin iarba ninsă de trezire
Și strig : veniți, dă-n floare bucuria
Cea mai curată clipă
De jertfă și nuntire

O lacrimă ne fericește ochiul.

Ion BELDEANU

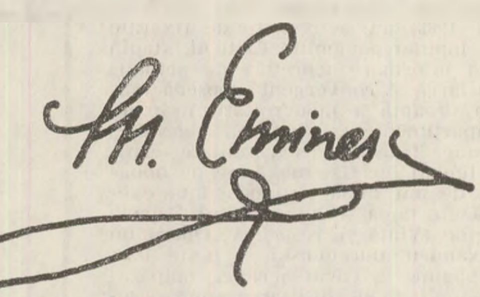
autograf

Mihai Eminescu

Cărțile

Shakespeare ! adesea te gîndesc cu jale,
Prieten blînd al sufletului meu ;
Izvorul plin al cînturilor tale
Îmi sare-n gînd și le repet mereu.
Atît de crud ești tu, ș-atît de moale,
Furtună-i azi și linu-i glasul tău :
Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe
Și-nveți ce-un ev nu poate să te-nvețe.

De-aș fi trăit cînd tu trăiai, pe tine
Te-aș fi iubit atît cît te iubesc ?
Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
— Destul că simt — tot ție-ți mulțumesc.
Tu mi-ai deschis a ochilor lumine,
M-ai învățat ca lumea s-o citesc,
Greșind cu tine chiar, iubesc greșala :
S-aduc cu tine mi-este toată fala.

Bustul lui Eminescu de la Dumbrăveni

În amintirea trecerii lui Mihai Eminescu prin Dumbrăveni (comună ce a aparținut de județul Botoșani, iar acum face parte din județul Suceava), unde tatăl poetului Gheorghe Eminovici fusese administratorul moșiei lui Constantin Balș, s-a dezvelit, într-un cadru festiv, la 14 iulie 1902, unul dintre primele busturi din țară, pierdut (distrus), probabil, în anii celui de-al doilea război mondial. (Nicolae Docsănescu, **Unde se află statuia lui Eminescu de la Dumbrăveni,** „Almanahul turistic", 1987, p. 54—55). Fiind contestată de unii existența acestui bust (vezi „Flacăra" din 30 iulie 1982), semnatarul acestor rînduri a publicat în aceeași revistă, la 24 septembrie 1982, cîteva mărturii documentare inedite și din presa vremii, cu care s-a argumentat și la televiziune, în emisiunea „Fapt divers" a albumului duminical din 6 februarie 1983.

Ridicat din nobila inițiativă a lui Leon Ghica, proprietarul Dumbrăvenilor, numit de prietenii apropiați „Le magnifique Seigneur", cu veleități de mecena, „de o cultura profundă și de un spirit larg și generos..., iubit în cercurile artistice și literare ale vremii" (Cincinat Pavelescu, **Amintiri literare despre Leon Ghica,** în vol. **Omagiu lui Mihai Eminescu,** 1934, p. 127—131), bustul din bronz a fost instalat „în fața casei unde s-a născut Eminescu" (?!?), „sub plopii fără soț" ai parcului, pe un soclu de piatră. înalt de aproape 2 1/2 m, care avea inscripționate pe partea din față versurile din ultima strofă a poeziei **Dintre sute de catarge,** iar pe partea din spate locul și data nașterii, anul inaugurării — 1902 — și numele sculptorului — Oscar Spaethe. Informațiile de pe soclu au fost comunicate, la 25 mai 1909 de către primarul comunei, Calistrat N. Popărescu, lui Corneliu V. Botez, animatorul unor manifestări eminesciene la Galați, cu prilejul împlinirii a două decenii de la moartea poetului național. (Textul scrisorii a fost publicat în intervenția noastră din „Flacăra") .

Despre desfășurarea solemnității dezvelirii bustului poetului la Dumbrăveni, aflăm din relatarea cotidianului „Conservatorul" (II, nr. 155, 16/29 iulie 1902), republicată în albumul gălățean **Omagiu lui Mihai Eminescu...** (1909) și apoi din revista „România ilustrată" (II, nr. 4, 5 și 6, septembrie 1902), din care am citat uneori în acest articol.

După deschiderea manifestării, poetul Cincinat Pavelescu a recitat cu har artistic oda originală „foarte mult aplaudată", **La bustul lui E-**

(continuare în pag. IV)

Gh. S. ȘTEFĂNESCU

A PRIVI

Portret la prima vedere

Pe strada Celulozei nr. 4 din Suceava locuiește maistrul metrolog Emil Burlacu, de la Întreprinderea de Mașini-Unelte. Nu te poți îndoi o clipă : cei doi gemeni, liceeni de-acum, care te întîmpină în prag, sînt fii lui! Dar școlărița de colo, mirată-nemirată de prezența noastră, furișîndu-și privirea spre o floare și un mesteacăn ? Gîndiți-vă că e sora celor doi, vă apropiați nespus de mult de adevăr... Gazda îi „asuprește" cu privirea un moment, pînă tăcerea devine deplină, apoi ni-i prezintă ca și cum ar fi ai nu-știu-cui, adică vrea să zică : să vă vedeți de treburi și să vă faceți una cu... cumințenia !

Asta s-a întîmplat în urmă cu un timp, pe cînd nu știam ce fel de... **pictor** e Emil Burlacu și pe cînd mă sprijineam numai pe vorbe auzite din uzină („...pe ce pune mîna înflorește"), ori pe altele culese de prin atelierele profesioniștilor. Am stat mult în ziua aceea în casa de pe Celulozei 4, trecîndu-mi prin fața ochilor aproape o sută de tablouri, făcînd, așadar, o lungă preumblare pe drumurile lui, prin peisaje pluvioase ori solare, pe asfalturi sau prin grădini, prin casele Bucovinei și prin umbrele turnurilor ei. Izbitoare performanță : să poți accede la esență prin talent (pentru că de un mare talent este vorba) și prin învățătură (pentru că de o mare sete de învățătură, de perseverență dusă pînă dincolo de limitele ei vizibile și de buni dascăli este vorba) chiar atunci cînd viața pare să te fi trimis în brațele unei profesiuni extrem de onorabile, dar și destul de îndepărtate de artă.

Recunosc că s-au scris nenumărate pagini despre înclinațiile spre literatură, spre pictură și muzică ale unor asemenea oameni — e drept că multe de circumstanță — dar propunerea noastră rămîne, totuși, a unui caz deosebit : maistrul metrolog Emil Burlacu, de la Întreprinderea de Mașini-Unelte din Suceava, de pe Strada Celulozei 4, este un **pictor.** Iată de ce nu vom mai aduce detalii despre expozițiile lui, despre premii, despre prezențele în colecții, despre tabere de creație și călătorii ! Și nici despre ce face el foarte bine în uzina spre care se îndreaptă în fiece dimineață și nici despre cum gîndește să-și crească de-acum înainte, „cu mîna lui", copiii.

Vom încheia, despărțindu-ne, pentru un scurt răstimp, de acest subiect, cu vorbele pictorului Ion Carp-Fluerici, extrase dintr-un catalog **Emil Burlacu:** „Cunoscîndu-l ca om, am întrezărit, în aliura lui de „corsar" lăsat la chei, o voință și o dorință puternice de a nu se socoti învins de greaua povară ce și-o asumase : exprimarea în limbajul artei".

Marcel MUREȘEANU

CRONICA LITERARA

VOCAȚIA CONSTRUCȚIEI CRITICE*)

A-l evoca pe Macedonski, fie și numai printr-o recenzie la o carte despre opera lui, cu puțin timp înaintea comemorării centenarului stingerii lui Eminescu, poate apărea ca o impietate la adresa Luceafărului. Și chiar ar fi dacă am gîndi întîmplările de acum un veac precum contemporanii celor doi poeți; dar noi ne-am eliberat de patimile de atunci, avem propriile noastre obsesii literare. Bunăoară să inculcăm textului critic virtuțile literaturii propriu-zise, iar acesteia valoare de autoexegeză, dacă nu și de reflecție obligatorie implicită sau explicită asupra elaborării textului literar. Un exemplu (posibil): ne simțim obligați să facem literatură (de obicei, pe principiul divagației) cînd scriem despre o carte de critică pe care o privim, de asemenea, în primul rînd ca literatură; firește, credincioși obsesiei, ar urma să descoperim în obiectul exegezei axiome mai mult sau mai puțin ascunse ale poeticii și retoricii, dar așa ceva nu ni se pare a fi obligatoriu. O asemenea suprapunere a termenilor ecuației poate duce departe; depinde de ce credem despre legitimitatea criticii și de cum ne însușim instrumentarul ei actual.

Spre cinstea autorului, cartea lui Daniel Dimitriu despre Macedonski (**Grădinile suspendate**, Editura Junimea, 1988) nu se resimte de fixațiile mai înainte pomenite. Criticul, stăpîn pe o informare teoretică de actualitate largă și convergentă, posedă măsura dreaptă a modernității în toate compartimentele: opțiuni teoretice, viziune sistemică, sensibilitate critică, limbaj etc. La mai bine de douăzeci de ani după impresionanta exegeză în două volume a lui Adrian Marino (**Viața** și, respectiv, **Opera lui Alexandru Macedonski** — peste 1 300 de pagini), a cărui acribie comparatistă dublată de disecarea sub microscop a textelor, a tendințelor și nivelelor operei aproape că pulverizează obiectul cercetării, lucrare care rămîne o scriere fundamentală despre poetul **Nopților**, eseul lui Daniel Dimitriu răspunde, am putea zice, unei necesități. Mai întîi de toate, este prima dintr-o serie de sinteze posibile asupra poetului, aproape obligatorie după nu prea numeroasele interpretări care s-au perindat în aproape șaptezeci de ani, exegeze nu atît diferențiate în opinii, cît contradictorii în concluzii. Pe de altă parte, tocmai prin acest spirit de sinteză delimitează, în bună măsură, perspectiva unei generații asupra operei unuia dintre marii poeți ai literaturii române. Căci, fapt evident în toate culturile naționale, cel puțin asupra creatorilor din primul eșalon valoric, fiecare generație își expune opțiunile de receptare.

Beneficiind de experiență în această privință prin unele din cărțile sale anterioare (**George Bacovia**, **Introducere în opera lui Ion Minulescu**), Daniel Dimitriu aplică în „cazul Macedonski" o grilă clară, judicios elaborată, eficientă la nivelul micro- cît și la cel al macrostructurii. Nemanifestîndu-se polemic decît în limitele necesității, mai exact, concepînd dialectic relația dintre noua critică și înaintași, valorifică tot ce se poate recupera de la cei care i-au premers în cercetarea lui Macedonski; el nu demolează pentru a-și ridica edificiul, ci exploatează spațiul și ambientul critic preexistent în favoarea propriei construcții. Demonstrează, deci ca și în cărțile anterioare, o vocație pozitivă, cumulativă, un temperament critic echilibrat, capabil să discearnă și să integreze valorile, sugestiile. Spre deosebire de alți colegi de generație și mai tineri critici, nu s-a instalat în starea de ucenic perpetuu al unor școli, ele însele în inerente metamorfoze sau deja clasate, și nici nu-și compune o mască pontificală. Între **Ares și Eros** — cartea care l-a afirmat — și **Grădinile suspendate**, a evoluat armonios menținîndu-și și cizelîndu-și premisele teoretice și criteriile de judecată critică. De pildă, pe cei doi zei tutelari ai artei în jurul cărora cristalizează interpretările din primul volum îi reîntîlnim și în cea mai recentă dintre cărțile sale, cu precădere în primele două capitole, „Eroicul" și „Eroticul", de data aceasta integrați într-un sistem de semne mai complex, deci mai eficient critic. Mentorii principali și cei mai apropiați ai eseistului par a fi J. P. Richard, Ch. Mauron și Gerard Genette, ceea ce, la urma urmei, dovedește opțiunea sa pentru rigoarea demonstrativă a demersului critic, dorința de sistem. Eclectismul său teoretic se sprijină pe intuirea exactă a punctelor în care propria structură creatoare se intersectează cu ideile celor mai înainte pomeniți și le asimilează sau le subsumează.

Poate mai mult decît în cărțile anterioare, **Grădinile suspendate** dovedește vocația reală a lui Daniel Dimitriu pentru construcție critică în cel mai acuzat sens arhitectural al cuvîntului. Eseul se edifică pe verticală, într-o permanentă mișcare ascendentă, sub cota zero a construcției care, pe ansamblu, este constituită din **interpretarea operei**, aflîndu-se, ca fundație, personalitatea, cu precădere cea inconștientă, a poetului: „Oricîte motivații biografice se pot desluși îndărătul unui asemenea fel de a fi (de luptător, n.n., M.I.), existența unui **instinct** (s.a.) marțial este neîndoielnică". Temelia cuprinde în sine premisele construcției: „Astfel, tema puterii ordonează ceea ce la o primă vedere apare atît de contradictoriu, inexplicabil divergent și eclectic. Spiritul pătimaș, revolta, erosul dominator, ascensionalul, tentația formei perfecte, himera, ștergerea frontierei dintre realitate și închipuire (...)". De aici și pînă la „Încheiere", care debutează cu enunțul „A face ordine în poezia lui Macedonski este un lucru anevoios", se derulează efortul constructiv al autorului, dar și cel arhitectural (în înțelesul de expresivitate estetică a întregului) condus, cum am mai spus, de un spirit demonstrativ bine strunit și de o logică subtilă în marea majoritate a cazurilor. Firele fine ale analizei se armonizează cu liniile de forță ale intenției. (Realizate de sinteză, sprijinindu-se și luminîndu-se reciproc. Edificiul evocă, prin relațiile dintre nivele, funcționalitate, limbaj specific și expresivitate stilistică (în sens larg), goticul francez; fără ca, prin această comparație, să încerc a știrbi ceva din modernitatea demersului).

Fiecare dintre cele patru părți ale cărții cristalizează în jurul unor texte din opera lui Macedonski, să le zicem, împreună cu autorul, generative: vestita epigramă, nota la poemul-pamflet **Viața de apoi** și **Noapte de noiembrie**, pentru „Eroicul"; **Thalassa**, **Le Calvaire de feu** și **Idile brutale**, pentru „Eroticul"; **Noapte de decemvrie**, **Rondelurile** și **Mai**, pentru „Himericul". Toate sînt supuse unor analize de mare finețe și, am zice, exhaustive. Daniel Dimitriu reușește să scoată din textele lui Macedonski cam tot ce se poate scoate și cam tot ce-și propune. Tocmai pentru că domină copios obiectul analizei, mărturisesc că nu înțeleg de ce repetă, de două ori, aceleași citate din **La harpă** și din **Idile brutale**; chiar dacă ele îl ajută în ambele cazuri. Și, pentru că veni vorba de citate, îmi permit o sugestie în legătură cu versul „straniu" „Mari flamanzi prin aer zboară spre-ale visului domnii": nu cred că este vorba de pînzele unor pictori flamanzi, ci, mai ales că se evocă un peisaj marin, de folosirea unei forme incorecte sau neasimilate a cuvîntului **flamingo (flamingi)** — pasăre acvatică avînd penajul roz, perfect adecvată priveliștii crepusculare din poem.

Revenind la structura eseului, e de observat că, pornind de la textele numite mai înainte, decupează motivele caracteristice fiecărui nivel al creației macedonskiene și, pornind de la ele, să tragă concluzii valabile privind rolul fiecăruia în ansamblul operei. Spre exemplu, în partea a doua, se afirmă că „Perspectiva fundamental erotică a poeziei macedonskiene este aceea care impune existenaț unui limbaj al senzațiilor"; în a treia, că „Ascensionalul ajunge să decidă în elaborarea artei poetice"; în a patra, că pentru poet visul este un „ecran pe care se desfășoară proiecția ficțiunii compensatorii", este „un **semn** (s.a.), o realitate care ține locul altei realități". Ajuns aici nu mă pot abține să nu subliniez o observație de mare finețe a lui Daniel Dimitriu: adevărata replică macedonskiană la **Luceafărul** este **Noapte de mai**. Asocierea acestor două capodopere ale literaturii noastre evidențiază pregnant locul celor doi artiști în contextul poeziei românești.

Căci, pentru autorul **Grădinilor suspendate**, nota diferențială a operei, de fapt, a „marii poezii" macedonskiene este „ieșirea din romantism" Concluzia, că toată ambiguitatea ei intenționată, se cere admisă, se impune tocmai prin haloul ei. Argumentul suprem îl constituie tocmai **Noaptea de mai** care, prin mesaj, depășește **scindarea** (motivului cuplului) — „punctul vital al mentalității romantice". Argumentul îmi este suficient datorită mutației, de alchimie subtilă, a speculației în argument logic.

Grădinile suspendate, carte substanțială și polivalentă, inaugurează o etapă nouă în cercetarea creației lui Alexandru Macedonski.

Mihail IORDACHE

---

*) Daniel Dimitriu, **Grădinile suspendate. Poezia lui Alexandru Macedonski**, Iași, Editura Junimea, 1988

GELLU DORIAN

Cîmpulung Moldovenesc, o amintire

Muntele, lunca rîului, amintirea buimacă
în colțucul pe care adorm — inimioara de plastilină a soldatului
de plastilină, sora mea trăgînd sforile ; —
și copilăria era pe sfîrșite în acel oraș de munte, departe.
Poesia meuna și lătra încă, și-n sertarul meu ghemuiam hîrtii
fel de fel, terfeloagele unchiului meu, braconier,
de altfel ignorînd cărțile, dar nelăsîndu-mă nici o clipă fără ele în mînă.
Ca-ntr-un mixer, în capul meu se amestecau ideile și
nimic nu părea de prisos, praf așezat pe mobile, șters în
rugă de mătușa mea, vînzătoare de lozuri, iubitoare de cînt.
Și așa pe furiș, fără pic de rigoare, copilăria mea a rămas
pe apa Moldovei, a Sîmbetei nu,
act nesemnat decît de muțenia pietrelor prundului,
zdrelindu-mi gleznele în geometriile lor.
Oamenii, viețile lor, Erika — amintiri spulberate ca hîrtiile
înghițite de flăcări, —
mică alexandrie a memoriei mele,
sufletul meu zbuciumat încercînd să te scrie.

Pe vremea acestor cuvinte

Pe vremea acestor cuvinte camuflate și ochii tăi albaștri fac lacrimi
sub ele ; din burta lor mică ei vor să scoată corpuri străine
cu care vor să lovească, pe cînd acolo șerpuiește lirismul
frumos ca un fluviu printr-o cîmpie.
Spune-le tu, iubită de mine cu migală de scrib, cîte fantoșe am ucis
pînă cînd te-am găsit, cît de mult am umblat,
ce-am pierdut
ce-am cîștigat...
Acum, pe vremea cuvintelor cît rodiile, cît roțile trenului,
ei mai cred că ochii tăi albaștri
strecurați printre versuri
pîndesc în te miri ce oceane de neliniști, sau poate că sub pleoapele
fardate cred că ascund diamante, cîștig ilicit ; — spune-le,
spune-le, iubirea mea n-a cerut răsplată,
dar nici pedeapsă nu merită — în ochii tăi albaștri m-am pierdut
tot timpul, ca privirea în cer.

Oameni buni

Dar de ce stați ghemuiți, oameni buni, i-am întrebat
pe acei călători pregătiți să se gudure în poemul meu pe nesimțite.
Mergem la vavilon, mi-ai spus, am uitat acolo puritatea
și iată-ne posesorii unor cuvinte orfane.
Dumneata știi mai bine, poate — mi-ai mai zis — turnul babel
mai există ?
. . . .
Acasă mi-am scuturat de pe haine cele cîteva cuvinte ucise
și mi-am zis :
voi muri neștiutor ca toți oamenii.

Prietenul de la Borca

Îmi imaginez aici în această stație de cărți
muntele,
prietenul meu judecînd mereu abia a doua zi sîngele
transfuzat în poem
ca o mărgică de sidef printre degetele emigrantului grec Kociopolos
visînd la pădurile salonicului
bînd rachiu de MAT în piața orașului Botoșani —
pare simplă și curată tristețea lui de-a trăi o zi în două
printre cărți și urzici,
printre scrisori, Marta, Ioana, Tudorița, Irina, ca o prințesă
a gîndului său,
o zăpadă pare a fi crinul înflorit sub fereastra lui,
poem de Mallarmé,
megafon al atîtor cîntece lăsate-n buestru printre brazi, —
îmi imaginez aici, în podișul din nord,
muntele,
prietenul meu ridicîndu-l zi de zi, dîndu-i numele său
ca piramidei sale faraonul Keops.

Moriști de hîrtie

Vine liniștea de pretutindeni și peste tot e neliniște,
melstrom,
vers de poem semnat Hölderlin —
ținta în care-mi trimit cuvintele se mișcă, dispare,
vîntul mușcă din silabe
și eu la frumos și bine visez.
Ani în șir așteptarea mi-a crescut în loc de inimă așteptare,
acolo, ca-ntr-un oraș de provincie,
se bat cap în cap zilele, moriști de hîrtie
în mîna unui copil vrînd să cutreiere cerul.

Contrast

În aceste zile de primăvară nu mi-am îngăduit nici o clipă
să zbor, își zise copilul gîndind la zmeul lui de hîrtie, —
poate într-o zi
cu mai multă lumină : pe hîrtie albă soarele mic, ca un hai-ku,
coama zmeului
fluturînd razele — în balconul unui bloc privirea unui bătrîn
încerca străpungerea cerului, —
niciodată n-am zburat, cum voi zbura în curînd, își zice.

PROZĂ

Metamorfoza

Există un sfîrșit, gîndești; îl amînam dar vine inevitabil. Și Andrei, incapabil să se mai apere, să-și apere adevărul lui era o victimă, un mort. Un viitor mort. A trăit, a existat. Oare? Mai respiră, mai rîvnește la o halcă de viață. Degetele lungi, osoase, fața lividă, suptă sub becul plafonierei, trupul descărnat, micit, acest rest pierdut sub pleduri — iată adevărul biologic; cine să mai scotocească prin cotloanele memoriei, să mai foreze, să dea la iveală fragmente și imagini învolburate din anii lui buni? Sau din anii lui tulburi...

Vorbea, strălucea, sîngele alerga, galopa, bubuia, era tînăr, conectat ritmului vital; prin el circulau ideile, trebuiau expulzate, gîndurile adunate în el plesneau, se rostogoleau. Nu simțea curgerea tinereții, încrezător doar în acel timp pe care îl avea în față. Viitorul era o promisiune, timpul îi prisosea.

Și totul se topea, se îndepărta. Și el rămăsese așa, uitat, înțepenit. Părea că adormise iarăși. Legănat de apele reveriei, privind somnoros lumea, statuie dormitînd în vîscozitatea camerei. Sub pledul străvechi eliberat de orice frică, holbîndu-se la cîte un amănunt din peisaj, preocupat — a-i zice — de „lățimea detaliului", cum îl sfătuia un maestru pe vremuri, predînd poeteselor în pat regulile măiestriei.

Zi proastă, se întîmpla — constați, sunînd retragerea. Adela e alături, istovită, o distanță infimă, ciocnirea a două singurătăți, apele visului molfăind-o în licărul oglinzii.

„Bătrînețea e o disperare" îți spune, nu putem face nimic, moartea ne separă. Simți toată oboseala ei lăbarțîndu-se, răvășită de spaimă, purtînd uzura conjugală; zile mucegăite, sparte de glasul lui certăreț. Adela era efectul lui, posedată metafizic, remorca, prelungirea lui după moarte. Fără urmă de răzvrătire, fără luptă, plastilină în mîinile lui ferme; chiar? O vedem alunecînd în apele somnului, spionînd îndărătul perdelelor pașii celor care se vor vîntura pe aleea de beton, așteptînd țîrîitul soneriei, lălăindu-se cu țîțele ei scofîlcite spre ușă?

Nu mai au ce să-și spună. Adela tace, țipătul ei de groază nu pornește; nemaistrigat, înțepenit acolo. Se vor reîntîlni ei cîndva! Dar singurătatea își sporește răul, furiile adunate ani în șir sparg digul politeții, vocea ei moale devine și ea o amintire.

„Du-te!" urlă Adela, cea care se căznea să pară supusă, gata acum să arunce vorbe grele oricui. Oamenii buni sînt slabi — spunea Andrei. Nu vreau să fiu slabă!

„Femeia-i dracu'!" — îmi mărturisea el. Adela n-are suflet conjugal; dar, să știi, eu am sterilizat-o! O femeie poate să-ți schimbe scopul; o apuci în altă direcție, derapezi, simți că te pierzi dus de curent, nici măcar nu te mai împotrivești. Parcă aș fi vrut o femeie blîndă, care să te liniștească, să-ți calmeze frămîntările, să te scoată din marile crize morale. Pentru mulți fericirea înseamnă liniștea... Pe Adela am uscat-o, am anulat-o. Nu a fost femeia destinului meu: eu am vrut să fiu Bărbatul destinului ei...

L-a auzit oare? Se răzvrătește acum? Nu putem ști, aproape n-are importanță. De față cu moartea toate își pierd însemnătatea. Iar Andrei n-o mai dojenește; așa se apără el de toate, scufundat într-un calm apatic, maladiv, rupt de lume. „Scriind, devenim mai buni" — îmi spunea Andrei; și tot el: „Crezi? Pe dracu! fiecare o apucă pe cărarea lui, închis în egoismul lui. Eu și Adela avem un drum comun, același destin. Fiindcă Adela nu e femeie..."

Am tresărit, probabil. Dar el nu părea atent, nu se mai încurca în astfel de amănunte.

„Am ucis femeia; e superdeșteaptă, rece, cerebrală. Ca și operele astea pe care le tot citim prin pădurea de grile, interesați de anatomia lor; și armata exegeților jubilînd pe cadavre.. N-am vrut să fiu un Codrescu, un intoxicat, trăind uimit, paralizat, într-un „văl de azur", mulțumindu-mă cu o „dibuire în vis" E o iluzie să cauți în Adela **geniul speciei**. „Nu e decît un om" — recunoștea bietul doctor, nu? Eu n-am căutat parfumul vieții ei; amîndoi trăim în parfumul bibliotecii...

„Al dracu' Andreas ăsta, spunea Genovica, cumnată-sa. Și-a făcut de cap la tinerețe și-acu, cînd îi scîrțîie balamalele, ne împroașcă cu sfaturi monahale; proastă e Adela..."

„Are dreptate Andrei, intervenea Adela, contează **dimensiunea verbală a existenței; ce m-aș fi făcut fără el...**"

Dar El nu mai era. Parcă îi luase și trecutul; se confrunta cu un trecut înghețat, necunoscut, via-

(continuare în pag. III)

Adrian Dinu RACHIERU

● Fragment de roman

Te-aud trecînd

Te-aud trecînd spre ziuă în asfințitul lunii
Au înflorit și merii și tot așa și prunii
Purificînd lumina s-aud privighetori
Într-un salcîm tomnatec cum înfloresc din flori
Amețitor respiră tulburătorul crin
Mari fluturi mă-nfășoară ca-ntr-un balsam divin
Ningînd din lumi astrale de nimeni cercetate
Făptura dimineții prin somnul tău străbate...

George DAMIAN

Sîngele poetului

Scriu cu sîngele meu
amestecat cu crizanteme
și băuturi tari

beat de fericirea cea tainică
a poetului

scap din mîini
paharul cu poeme

acum orașul e cuprins
de flăcări

Gh. SILEA

T.V. Ştefanelli inedit

T. V. Ştefanelli s-a făcut cunoscut prin lucrările sale istorice, ceea ce i-a adus calitatea de membru corespondent al Academiei Române, în 1898, de membru titular în 1910 şi, în 1911, de vicepreşedinte al Secţiei de Istorie din Academia Română. Ca prozator s-a făcut cunoscut prin „Amintiri despre Eminescu", fiind unul din cei cîţiva priteni intimi ai marelui poet, dar ca poet, dramaturg sau traducător a fost mai puţin comentat. Piesele de teatru pentru echipa de amatori înfiinţată şi condusă de el la Cîmpulung Moldovenesc (1876—1882) erau inspirate din literatura franceză; localizate pe fond de comedii spirituale, au fost prezentate cu mare succes în judeţele Cîmpulung Moldovenesc, Suceava şi Rădăuţi.

Poeziile lui T. V. Ştefanelli au fost citite numai în şedinţele literare ale societăţii academice „România Jună" din Viena. Ele aveau un caracter ocazional, oglindind diferite aspecte ale vieţii culturale, sociale şi economice ale vremii. Toţi aşteptau cu nerăbdare să se prezinte „ceva din ale lui Ştefanelli". Cum în anul 1863 imperiul austriac intra într-o criză financiară, ce a durat aproape 12 ani, Ştefanelli nu trece cu vederea acest fapt şi prezintă, într-o şedinţă, o poezie creată ad-hoc, fără titlu, care se publică acum întîia oară.

„Să vă cînt cu voce lină
De ce acu de zece ani
Peste biata Bucovină
Au căzut criza de bani.

Unde mergi acu pe stradă
Întîlneşti numai cîrlani
Ce ne-nşală şi ne pradă
Eată dar criza de bani.

Şvabalăii din toată lumea
S-a înmulţi ca guzani
Ce deşartă fondul nostru
Eată dar criza de bani.

Damele îşi poartă scurte
Ciboţele-n găitani
Şi turica cît un munte
Eată dar criza de bani.

Pudruite şi sfeclite
Cu pudre de eingîscan
Decoltate de-un metru
Eată dar criza de bani.

Demorate[1] prin convicturi[2]
Studiate zece ani
Ear cînd scri nu scri mai buche
Eată dar criza de bani.

Teologii de acuma
Îngîmfaţi-s ca curcani
La peţit cer mii şi sute
Eată dar criza de bani.

În Costîna de exemplu
Cuconaşul Emilian[3]
Joacă rol de artist mare
Eată dar criza de bani.

Muzicanţii la noi în ţară
S-a-nmulţit ca ciobotari
Doar chiar şi Golemboaia[4]
Eată dar criza de bani.
von Gertlaufe[5].

Dacă poeziile ocazionale ale lui Ştefanelli care au fost publicate în C. L. din 1985—1986 nu purtau titlu, cele lirice, în majoritaea cazurilor, au fost intitulate. Iată două inedite de acest fel.

O SOARE MÂNDRU

O soare mândru radios!
Cum îmi luceşti tu de voios.
Şi îmi deştepţi un tainic dor,
Ah! pieptu-mi plin e de amor.

O soare bun e gândul meu,
Ca tine voi să fac şi eu,
Şi să sărut frumoase flori
Şi ochi cu foc, fermecători.

O soare multe ai privit,
Copile gingaşe-ai zărit,
De ce-mi aduci atâta chin
Şi faci ca vecinic să suspin?

O soare mândru radios!
Cum îmi luceşti tu de voios.
Şi îmi trezeşti un tainic dor;
Ah! pietu-mi plin e de amor.

TABLOU DE TOAMNĂ

Prin nori o rază
A străbătut
Şi-n valea-adâncă
Ea a căzut.

Floarea zîmbeşte —
Ah! în zădar
Ventu-i de toamnă
Doru-i amar.

O amintire:
Ce chip iubit!...
Trec mai departe
Şi plâng cumplit.

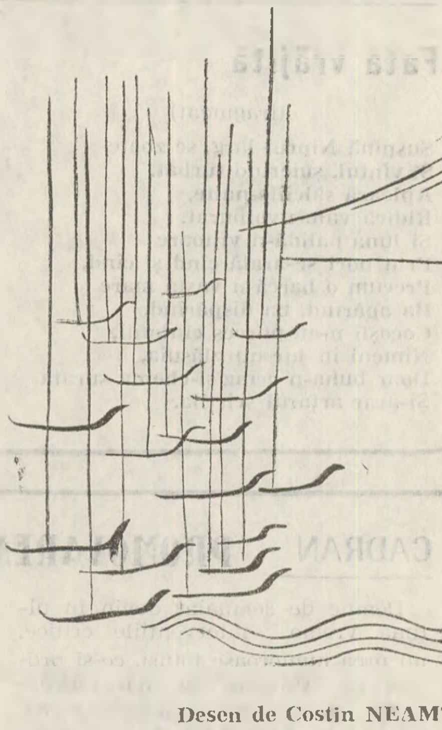
„Ăsta-i romantismul generaţiei noastre", spunea el rîzînd după ce-şi recita versurile referitoare la el.

Poeziile publicate ne-au fost comunicate, cu cîţiva ani în urmă, de către istoricul Teodor Bălan, în arhiva căruia se aflau şi manuscrisele fotocopiate de noi.

N. MOSCALIUC

---

[1]) Nesincere. [2]) Din obişnuinţă. [3]) Emilian (Popovici) fiul preotului din satul Costîna, jud. Suceava. [4]) Soţia lui Iraclie Porumbescu. [5]) Am putea traduce prin biciuşcă.

Desen de Costin NEAMŢU

DICŢIONAR

Morariu, Victor (n. 12.II.1881), Toporăuţi — U.R.S.S. — m. 1.VII. 1946, Caransebeş). Studii secundare la Cernăuţi şi Suceava, superioare la Facultatea de Litere şi Filozofie a Universităţii din Cernăuţi (1900—1905). Profesor în învăţămîntul secundar la Suceava (Liceul „Ştefan cel Mare"), iar din 1929, profesor titular la Universitatea din Cernăuţi — catedra de limbă şi literatură germană. În 1928 îşi trece doctoratul în litere la Cernăuţi. Debutează în „Junimea literară", III, 1906, cu o traducere. Colaborează de-a lungul anilor cu studii, note, recenzii la **Convorbiri literare, Revista germaniştilor români, Revista filologică, Făt-Frumos, Floarea soarelui, Buletinul „Mihai Eminescu", Revista Bucovinei** ş.a. Lucrări tipărite: **Călăuza istorică a oraşului Suceava**, Cernăuţi, Ed. Glasul Bucovinei, 1921 (reeditare în 1930); **Călăuza Mănăstirii Neamţ**, Tîrgu Neamţ, 1923; **Novalis-teoretician al romantismului**, Suceava, Tip. Hermann Beiner, 1924; **Amintiri dedspre Ion Grămadă**, Cernăuţi, Ed. Glasul Bucovinei, 1926; **Sintaxa propoziţiunii în „Psaltirea Şcheiană"**, Cernăuţi, 1927; **Începuturile nuvelei germane. Premisele istorice. Teoria, Goethe-Tieck**, Cernăuţi, 1928; **Formarea verbelor în „Psaltirea Şcheiană"**, Cernăuţi. 1928; **„Povestea vulpei" de Anton Pann şi „Reinecke Fuchs" de Goethe, Bucureşti**, Ed. Bucovina, 1932; **Problema nuvelei în literatura germană.** Introducerea cursului universitar, Cernăuţi, 1937; **Pedagogia lui Herder**, Cernăuţi, 1936; **Vasile Bumbac (1857—1918)**, Cernăuţi,Ed. Glasul Bucovinei, 1940; **Prima traducere germană a „Luceafărului"**, Cernăuţi, Ed. Glasul Bucovinei, 1940; **Semicentenarul „Deşteptării" lui Constantin Morariu, Cernăuţi**, Ed. Glasul Bucovinei, 1943; **Foaia Soţietăţii pentru literatura şi cultura română în Bucovina 1865—1869**, Cernăuţi, Ed. Mitropolitul Silvestru, 1932.

Victor Morariu s-a afirmat atît la catedra universitară, cît şi prin lucrările publicate, ca un bun cunoscător al literaturii germane, dar preocupările sale publicistice au fost diverse, de la pedagogie la istorie literară, lingvistică, folclor şi mişcarea culturală bucovineană. A fost unul dintre iniţiatorii „Junimii literare" în 1904, deşi nu a făcut parte din colegiul ei de redacţie. La Suceava a scos o revistă de culturalizare generală „Gazeta poporului". Deşi a publicat puţin, Victor Morariu a fost unul dintre cei mai străluciţi cărturari bucovineni în perioada interbelică. Referinţe critice (selective): Bucur, Marin: **Istoriografia literară românească**, Bucureşti, Ed. Minerva, 1973, p. 293; Datcu, Iordan şi Stroescu, S.C.: **Dicţionarul folcloriştilor**, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979, p. 145; Iroaie, Petru — în **Făt-Frumos**, nr. 5—6, 1935, p. 213—218; Loghin, Constantin: **Istoria literaturii române din Bucovina 1775—1918**, Cernăuţi, Ed. Mitropolitul Silvestru, 1926; Tempeanu, Virgil: **Istoria literaturii germane**, Bucureşti, Ed. Universul, 1943, p. 460—461; **Ştiinţa în Bucovina**, II, Suceava, 1983, p. 192—195.

Ion PÎNZARU

Metamorfoza

(urmare din pag. II)

ţa consumată i se părea străină. Nu-i mai rămînea decît ficţiunea; dar deformînd, manevrînd trecutul ce schimbăm de fapt?

Adela se prelingea înfrîntă, zdrobită; paşi tîrşiţi, blegeală, o voce uscată ascunzînd o cicatrice, o amintire; coborînd în golul unei morţi, peste care se va aşterne uitarea, ştergînd urmele. Îi prinse în conul privirii gîndul îngrijorat. Adunată într-un colţ, crescînd brusc, uluitor, plutind imaterială, existînd undeva în paralel, rece, serafică şi aici, tîrîndu-se bătrîncios, explicîndu-se cu faimosul zîmbet asimetric: „ce pot să fac? Ne tot bîrîim, ideile mari amorţesc şi ele, ne-am resemnat, viaţă sălcie, nu mai schimbăm nimic. Înţeleg grija matale, dar... Cînd Andrei se va duce..."

Andreas alunecase în trecut. În trecutul ei, un gol luminos, o memorie eliberată. Va trebui să pună ordine în lădoiul lui, să se zbată, să se bată; să trăiască fără el ca şi pînă acum. Să fie El, tot plin de ţîfne. Sau să devină Ea?

„Adela se măritase cu un căpcăun" — anunţa pe toată lumea Genovica. „Era cuminte, neştiutoare, nu ieşea din vorba lui, tot cu nasu-n cărţi; nu cunoscuse alt bărbat. Păi, ce viaţă-i asta?"

„Unul trebuie să fie supus, recunoştea Adela. Îţi trebuie energie şi pentru a renunţa, mai spunea temeia-obiect, cu un zîmbet abia schiţat, mototolit. Dar ce-o fi fost în sufletul ei? Sau în corpul ei, unde misterioasa viaţă lucrează. Trăim într-un corp, nu? Şi viaţa lui, primind şi răsfrîngînd lumea, ne rămîne ascunsă. Nu o ştim, nu o vom şti. Doar aşteptarea, pînda, pregătiţi mereu, gata oricînd să primim o veste proastă. Şi să ieşim din ea, îmbogăţiţi cu o experienţă, încasînd alta".

„Ce-o să te faci fără mine? — o întreba Andrei, inoculîndu-i gustul fricii. Vei rămîne singură, îmbătrîneşti din ce în ce, te mai doare ba aia, ba ailaltă. Ieşi din protectoratul meu! Şi Adela luneca cu ochii uscaţi şi voce plîngăcioasă, năucită, gîndul o atinsese, cerşea grijă. Să nu poată să-şi despice un drum prin această lume, trecînd într-o altă zi, purtîndu-şi masca?".

Unde-i Andreas? Parcă nici n-ar fi fost. A rămas o bibliotecă imensă, cărţi aruncate peste tot; şi, de-acum, amatorii de achiziţii tropăindu-i în prag. O bibliotecă uriaşă tapetîndu-i pereţii, transferată celor cu părăluţe, stearpă dacă ideile cărţilor nu se vor aprinde şi în minţile lor cîlţoase. Aşa, de-o frunzăreală. Va trebui să mai vîndă, va trebui să trăiască, să întindă de pensie. Cu Andrei era liniştită; era fericită că el era acolo, îl hrănea privindu-l matern, ocrotitor, pălăvrăgind la o cafea, contemplîndu-şi degradarea. Acum va trebui să descopere viaţa, să trăiască pe propriile-i picioare, să-l continue. Să mai dea cu nasul prin realitate. Că literatura şi viaţa nu se prea potrivesc.

„Literatura e dinamită, prietene", perora Andrei tot aranjîndu-şi terfeloagele. O pădure de grile stă între noi şi realitate. Circulăm cu bagajul lecturilor, ne împrumutăm adevărurile, scade priza asupra realităţii. Ştiu, ştiu, dar, uite, nu mă pot vindeca. Nu scap de năravul ăsta. Eu şi Adela gustăm voluptatea semnificaţiilor. Vicioşi, facem o lectură productivă — aşa se spune, nu? — vrem să recunoaştem realitatea în universul lecturilor. Alta nu e, nu contează".

Insaţiabil Andrei ăsta. Citea, citea, uita de toate. Şi Adela lîngă el, „stricîndu-şi frumoşii ei ochi" — striga Genovica, revoltată. „Dar cînd citeşti ce-au scris cei mari, te cam blochezi" — mărturisea Andrei; ce să mai scrii? Nu-ţi mai vine. **„Mata cum stai cu Legea conservării scaunului?** Scrie numai, că se va publica cîndva. Nu e Uiuiu numele eternităţii".

Viaţa gîlgîie, Andrei muncea febril, timpul, fireşte, ameninţa. N-avea vreme de pierdut, trăia ca un monah. Dar te poţi întreba: cunoaşte ăsta viaţa? Ar trebui trimis în documentare pe la toate etajele ei, să răscolească subsolurile, să mai accepte şi scursorile, nu doar aerul eterat. Să se recicleze, fosila. Poate că şi detractorii aveau ceva dreptate. Viaţa trece pe lîngă noi, scriitorul se goleşte, de unde să-şi mai ia carburanţi dacă zace, colbuit, în bibliotecă?

„Greu de atins este simplitatea — îmi spunea Andreas, ieşind din bibliotecă, furios că se împotmolea. Să căutăm apa limpede a adevărului, cărţile transparente, vitale pentru nervul umanităţii din om".

Scria, dar nu publica. Ţinea la idee, urla, ameninţa, nu accepta imixtiunile. **O idee trebuie s-o iubeşti întocmai ca pe o femeie,** recita din Musil şi nu era de acord, îi combătea pe toţi, se descărca plin de vervă. Doamne, ce spectacol! S-au volatilizat vorbele lui, s-au pierdut ideile. Acum zace neputincios; trecutul lui rămîne un zăcămînt neexplorat, neexplorabil; nici nu mai ştii dacă trăieşte, dacă în candela speranţei mai pîlpîie un bob de lumină. Şi se vor stinge şi cei care l-au cunoscut! Şi fără el, în lumea largă, atîtea puşlamale foindu-se, urlîndu-şi superioritatea de a trăi, atîtea mediocrităţi cocoţîndu-se pe nişte scăunele; toţi vii însă, cu interese şi ambiţii, galopînd insolent în cursa spre moarte. Dar şi atîţia morţi celebri, repere, pilde, pe care viaţa vie nu dă doi bani.

„Eu locuiesc în Adela dar ea mă terorizează", izbucnea cîteodată. Foarte rar arunca fraza, ferind-o însă de urechile ei delicate. Era, evident, gelos; ea mai era tînără, avea viitor. Un viitor fără el. Şi cînd pricepi că totul s-a isprăvit, cînd încerci să-ţi înţelegi moartea, cînd năvala amintirilor, acel carusel de cioburi şi frînturi se amestecă în clipa de adevăr — o recapitulare în galop, din labirintul singurătăţii lui pîndea, inventa un viitor care, iată, îl expulzează; doar o teamă cleioasă care-l trăgea, doar semnele acelui viitor barat, încolţind în solul clipei. Parcă poţi transfera suferinţa ta altora? Şi-apoi, la ce bun să dezlegi semnele, să guşti spectacolul propriei dispariţii? Verificase, desigur, că prieteniile de altădată se destrămau, că reîntîlnirile nu mai legau nimic; viaţa ne separă: decantase tot şuvoiul viului, folosea înlocuitori, te vindecai de boarea romantică. Nu-ţi mai rămîne decît ficţiunea; să recădem în copilărie, deci. Şi, deodată, salvator, nu-ţi mai aminteşti nimic. Dispari!

*

Afară, bombardamentul realului. Mîngîiat de boarea înserării mergeam încă spre Andrei Hera. Se scursese o amiază poleită, oraşul, leviatan obosit, plutea incendiat de asfinţit, se învăluia într-o lumină grea, uleioasă. Treceam pragul serii în respiraţia indiferentă a burgului. Gustam beţia zilei înjunghiate, amurgul culorilor. Departe, cîmpuri arse; nervii oraşului zbîrnîie, valurile înserării cad în falduri grele, pe asfaltul ridat — pastă gri peste care lunecă automobilişti aroganţi — cad cu zgîrcenie picurii neonului. S-ar părea că am ajuns. Iată, zidul verde-negru, scutul de iederă înfiorată de palele vîntului, melcul scării, cuşca liftului; şi butonul ascuns, pumnal sonor despicînd aerul lipicios; şi paşii noi, înecaţi; **o uşă abia întredeschisă...**

„Pe cine căutaţi, domnule?" Pluteşte în surîsul ei o amabilitate rece, o feminitate îngheţată. Ghiceşti craterele pereţilor îmbîcsiţi, scîrţîitul uşii neunse, vraful de amintiri. Parcă soarele apune undeva maiestuos, trece solemn într-o altă dimineaţă, risipindu-şi snopii razelor. Parcă aici locuise Andreas, un simplu scriitor, nu?

Invazia trecutului, volatilizarea timpului, un vălmăşag de amintiri; şi la capătul drumului, surpriza erorii. „Opera mea e Adela", ar murmura Andrei. Iarăşi paşi şovăitori, corpul care nu mai ascultă, oglinda spartă a trecutului. O viaţă plagiată, o viaţă netrăită; unii, îngaimă Andreas, se nasc pentru a fi sclavi...

E noapte deja. Inutil, e prea tîrziu.

„Nici un scriitor nu e simplu", comentează acru doamna. Aaa, Andrei Hera... Da, eu sînt...

Şi gîndeşti că, totuşi, uitarea cade ca o lespede, viitorul ne sancţionează, alungîndu-ne. Şi parcă toate acestea au fost şi vor mai fi, se vor mai întîmpla.

RECENZIE

BIANCA MARCOVICI

Ochiul cuvîntului

Dintre sutele de catarge plecate de la ţărmurile Editurii Litera, Bianca Marcovici (ca şi Liviu Popescu, de pildă) nu mai reprezintă doar o speranţă, insistenţa matură cu care poeta meditează asupra „materialului de construcţie literară" — cuvîntul generator de potenţiale imagini — fiind chiar un temei al certitudinii. În esenţă, autoarea aspiră spre o formulă poetică statuară. **(v. Statui de cuvinte),** sobră şi gravă, iar „masca" ludicului şi autoironiei nu trebuie să ne inducă în eroare. Temperamentul artistic al B.M. se pretează la o creaţie de factură introspectivă, pentru ca poezia fiind o modalitate specifică de explorare a „spaţiului dinlăuntru". Efigia cea mai concludentă a propensiunilor sale spre explorarea propriului eu ar fi în această ordine de idei, poema liminară — **Ochiul cuvîntului** — echivalentă cu o artă poetică sui-generis: „toate poemele mele / amintesc de mine / le-am scris explorîndu-mă / mi se pare mai important / să mă studiez / decît să privesc în jur, / eu sînt oglinda"... Evident, paleta tematică pe care ne-o propune B.M. în această a doua carte a sa este mai amplă şi mai diversificată; erotica, muzica, sentimentul matern, spaţiul imaginar etc. dau consistenţă poemelor. Categoric, B.M. vede în aflarea cuvîntului nedemonetizat condiţia sine qua non a vieţuirii întru poezie: „totul se preschimbă în aurul luminii / atîta timp cît mai poţi adăuga un cuvînt / netocit, hohotit în tine / ca într-o regăsire desăvîrşită / vei şti de ce trăieşti" **(Meditaţie).** De reţinut că la această vîrstă a creaţiei „cuvîntul" constituie pentru B.M. o adevărată obsesie, aşa explicîndu-se de ce toate celelalte coordonate ideatice ale cărţii gravitează într-o aparentă destructurare — polifonică — în jurul axei numite „cuvînt". Iată de ce obsedanta vocabulă apare distribuită într-o suită de contexte ce-i conferă substanţă metaforică sau simbolică, de la „cuvinte flori", la „cuvinte rană". Între aceşti doi poli se desfăşoară toată gama de trăiri poetice (exultaţie, drama căutărilor, a întrebărilor, nedumeririlor, îndoielilor şi certitudinilor), prilejuite autoarei de impactul cu existenţa.

Conştientă că încă nu a reuşit să se elibereze total de sub imperiul unor „nemistuite gînduri" ori „imagini prinse cu aţă albă" (ex. „ceaiul absenţei tale îl beau zilnic", „oglinda asasinată de peruci", „sîngele meu clocoteşte în vinele sufletului"), B.M. ni se înfăţişează ca o poetă predispusă la autocenzurare, care ştie ce vrea, iar avertismentul din ultimul poem **(Declaraţia de apărare a sufletului)**, conform căruia „închipuirea merge mai departe", trebuie privit cu toată seriozitatea şi încrederea.

Nicolae CĂRLAN

TARAS SEVCENKO (1814—1861)

Fata vrăjită

(fragment)

Suspină Niprul larg, se zbate
Şi vîntul, şuierînd turbat,
Apleacă sălciile-nalte,
Ridică valu-nvolburat.
Şi luna palidă-n vîltoare
Prin nori se-arată cînd şi cînd,
Precum o barcă-n vasta mare
Ba apărînd, ba dispărînd.
Cocoşii n-au purces cîntatul,
Nimeni în jur nu glăsuia,
Doar buha-n crîng'şi-chema surata
Şi-arar arţarul scîrţîia.

Testament

De-oi muri, în stepa largă
Mă-ngropaţi pe mine,
Pe-o movilă din pămîntul
Dulcei Ucraine.
Ca să văd, s-aud în taină
Lanu-ntins, bogatul,
Cum se zbate între maluri
Nipru-nvolburatul.
Cum de-aici, din Ucraina,
Duce-va spre mare
Sîngele vrăjmaş... atunci eu
Voi lăsa-n uitare
Şi cîmpiile şi munţii
Şi-mi voi duce plînsul
Către Dumnezeu. Căci altfel
Eu nu cred în dînsul.
Mă-ngropaţi, porniţi şi rupeţi
Lanţurile toate
Şi stropiţi cu sînge duşman
Dulcea libertate.
Şi-ntr-o lume fericită,
Liberă, deplină,
Nu uitaţi, mă pomeniţi dar'
cu o şoaptă lină.

Traducere de
Ion COZMEI

CADRAN — PROMOVAREA VALORII

Demne de semnalat devin în ultima vreme intervenţiile critice, nu prea numeroase totuşi, ce-şi propun să „statueze" o mai îndrăzneaţă atitudine în susţinerea şi promovarea valorilor (implicit în combaterea mediocrităţii). Sînt intenţii stimulative care coincid de altfel cu o evidentă ascensiune a gradului de conştientizare, de asumare a responsabilităţii actului creator. Noile generaţii, mai deschise experimentelor, formulelor novatoare, au determinat şi o restructurare a criteriilor de percepere a textului. Asistăm, de fapt, cum observa cineva, la o „mutaţie de sensibilitate" care atrage după sine inevitabile mutaţii şi în sistemul de percepere a operei. Lectura critică trebuie să opereze astăzi cu alte repere, ea însăşi îşi „inventează" în acest scop noi norme de descifrare şi de validare a produsului literar. Judecata de valoare e chemată, deci, să disocieze fără echivoc între ceea ce este şi ceea ce vrea să pară a fi creaţia autentică, originală, irepetabilă.

O contribuţie notabilă în elucidarea problemei aduce revista „Cronica" (nr. 6), care îşi oferea recent spaţiul tipografic spre a face loc unei interesante dezbateri purtînd genericul „Valoarea şi criteriile identificării ei în dialogul generaţiilor". Vizînd domenii dintre cel mai diverse, opiniile inserate îşi propuneau o investigaţie amplă asupra fenomenului cultural actual şi avansau sugestii de o reală utilitate în cunoaşterea şi abordarea acestuia. Să reţinem doar această secvenţă care sintetizează complexitatea temei: „Chestiunea care se pune în acest răstimp de schimbări radicale şi globale depinde de felul cum ştim să discernem între valorile noului şi valorile vechi, caduce sau nonvalorilor. Care sînt criteriile de evaluare? Care sînt mijloacele de generalizare a noului sistem de valori la scara maselor largi ale populaţiei? Cum identificăm sau cum certificăm autenticitatea valorică?". În aceeaşi ordine a intenţiilor de care aminteam poate fi văzută şi ultima apariţie a Caietelor critice (nr. 3—4/1987), număr consacrat personalităţii lui Marin Preda. Avem de a face nu doar cu o culegere de articole, evocări şi comentarii, ci cu o salutară tentativă de definire a posterităţii marelui prozator, „ceea ce reprezintă", după cum e de părere şi Mircea Iorgulescu, „un proces de revizuire a opiniilor şi judecăţilor critice" emise în timpul vieţii scriitorului sau, altfel zis, o reconsiderare „care nu implică ieşirea din actualitate, dar presupune o altă perspectivă şi o altă unitate de măsură, mai înalte, mai senine, mai cumpătate". Desigur, aplecarea asupra destinului literar al autorului „Moromeţilor" semnifică o stare de spirit şi relevă deopotrivă forţa modelatoare, constructivă a acestui destin. De unde şi prezenţa unei acute motivaţii de ordin axiologic atunci cînd scrutăm cîmpul prozei contemporane.

Ecoul unor asemenea preocupări se regăseşte, deşi în alţi termeni, şi în ancheta găzduită de curînd de revista „Amfiteatru" (nr. 3) sub titlul „Recurs la esenţa literaturii". Semnatarul (Ioan T. Morar) porneşte în susţinerea demersului său de la o realitate manifestată în rîndurile tinerilor: aceea a „mirajului scrisului". „De ce se asimilează literatura foarte adesea — se întreabă I.T.M. — cu o îndeletnicire la îndemîna oricui, cu divertismentul" şi ce îi face pe unii „să creadă că literatura e calea cea mai simplă spre succesul social, spre notorietatea publică?" Şi, pentru găsirea răspunsurilor, I.T.M. întreprinde minuţioase investigaţii printre numeroşii veleitari care confundă actul creator cu o facilă înşiruire de cuvinte, dacă nu chiar cu o ocupaţie profitabilă. Sînt edificatoare în acest sens atît mărturiile directe, cît şi spicuirile din maldărele de corespondenţă ce invadează redacţiile. Din rîndurile celor mai insistenţi versificatori, ne spune I.T.M., se recrutează vanitoşii, cei hotărîţi, în ciuda lipsei de talent, să-şi vadă numele tipărite: „gloria e cel mai mare miraj, este idealul cel mai des imaginat, fantasma care-i bîntuie pe scriitorii de ocazie". Trist este că unii reuşesc să-şi vadă într-adevăr numele tipărit, nu doar în vreo publicaţie sau alta, ci şi pe o copertă de carte. Oricum, întreaga demonstraţie (argumentată) a lui I.T.M., acuzînd amatorismul şi falsa convingere că nimic nu pare mai uşor „decît a aşterne pe hîrtie nişte rînduri pipernicite, schimonosite", îndeamnă la exigenţă, la stăvilirea diletantismului. Misiune de la care nici un critic onest nu se poate sustrage.

Ioanid DELEANU

Bustul lui Eminescu de la Dumbrăveni

(urmare din pag. 1)

minescu (Din parcul Dumbrăveni), în care aduce un elogiu generator de puternice emoţii estetice şi sentimente patriotice: „Zi-i vîntului să-i cînte doine / De dragoste sau haiducești / Poetului ce-a fost mîndria / Gîndirii noastre româneşti". Un moment înălţător al festivităţii a fost atunci cînd reprezentantul portului dunărean, avocatul Nicu N. Vlaicu (fostul elev al lui Eminescu la Institutele Unite din Iaşi), depunînd, în semn de nestins omagiu, la baza soclului bustului, coroana de flori cu inscripţia „Gălăţenii, nemuritorului poet român Mihai Eminescu", a citit textul telegramei unui impătit grup de admiratori din Galaţi, semnată, printre alţii, de către Ion Cotruţz, generalul-erou din Războiul pentru Independenţă, profesorul Nicolae I. Philippide, fratele celebrului lingvist ieşean Alexandru Philippide, doctorul în litere şi drept Nicolae N. Lenguceanu, căsătorit cu una din fiicele lui Duiliu Zamfirescu, Timoleon Nebuneli, directorul ziarului „Galaţii", care, alături de profesorii publicişti Alexandru N. Nicolescu — prietenul lui Alexandru Vlahuţă — şi Moise N. Pacu, membru al Societăţii Geografice Române, şi ei semnatarii depeşei, luaseră apărarea lui Eminescu împotriva nefastei epigrame macedonskiene, în cotidianele locale „Poşta" şi „Vocea Covurluiului" din 10 august 1883. „Depunînd coroana pe bustul nemuritorului Eminescu — telegrafiau entuziaştii gălăţeni — fiţi interpretul sentimentelor noastre de admiraţie pentru poetul şi publicistul a cărui memorie se eternizează" şi „exprimaţi iniţiatorului şi fondatorului bustului mulţumirile noastre pentru fericita idee ce a avut de a perpetua în pădurea Dumbrăveni-lor imaginea marelui poet" („Conservatorul", II, nr. 153, 14/27 iulie 1902). În aceeaşi atmosferă sărbătorească, poetul gălăţean Constantin N. Bour citeşte cu sensibilitate creaţia sa, **Odă la statuia lui Mihai Eminescu.**

La frumoasa solemnitate de la Dumbrăveni au mai luat parte şi alţi distinşi invitaţi din ţară. Din partea prestigioasei reviste „Convorbiri literare" a vorbit filozoful şi psihologul Constantin Rădulescu-Motru (?), care a relevat că Eminescu „a întrupat aşa de înalt gîndirea românească", încît a reuşit să impună „peste graniţă faima ţării...". Aducînd, în numele unor societăţi culturale, „omagiul marelui maestru al limbii române", studentul din Cernăuţi, Victor Morariu (viitor profesor universitar) spune că „înălţătoarea serbare de azi deşteaptă gînduri măreţe bucovinenilor...". Artemie Berariu, redactorul ziarului cernăuţean „Deşteptarea" afirmă că Eminescu „a cîntat cu atîta căldură durerile şi aspiraţiunile bucovinenilor prin frumoasa sa **Doină**", că „geniul său, după moarte, va străbate secolele...". Publicist şi autor dramatic, reputat orator, Petru Grădişteanu, delegatul „Ligii culturale", îl apreciază pe autorul **Luceafărului** ca un poet „prin excelenţă", datorită „nu numai versurilor sale, ci şi inimii sale care a cuprins România întreagă".

Alături de cei menţionaţi mai sus, au mai asistat la impresionanta festivitate poeţii St. O. Iosif, Dimitrie Anghel şi Dimitrie Nanu, dramaturgul Alexandru Davila (care şi-a consemnat impresiile), filologul Sextil Puşcariu, reprezentantul Societăţii „România jună", magistratul Corneliu V. Botez, unul din primii noştri eminescologi ş.a. Din investigaţiile noastre de pînă acum, nu rezultă însă că I. L. Caragiale şi Alexandru Vlahuţă ar fi participat la această manifestare, cum se presupunea în emisiunea televizată a albumului duminical din 13 martie 1983. O elocventă dovadă este şi epistola inedită, adresată la 15 mai 1909 lui Corneliu V. Botez de către Leon Ghica — Dumbrăveni, care precizează că inaugurarea bustului lui Eminescu „am realizat-o cu dumneavoastră şi cu cîţiva prieteni, dintre care / St. O. / Iosif, / Dimitrie / Anghel, Cincinat / Pavelescu/ , / Alexandru / Davila şi alţii". (Biblioteca „V. A. Urechia", Ms. V/57). Expeditorul acestei scrisori nu putea omite tocmai numele celor doi scriitori de prestigiu în epocă.

Cu aceeaşi ocazie festivă, St. O. Iosif a compus o odă, transpusă pe melodie de transilvăneanul Tempea şi interpretată de elevii celor două şcoli din comună. S-a mai intonat pentru prima oară marşul **La arme!**, pus pe note de un compozitor francez, pe versurile lui Eminescu, „o marsilieză română", care „a stîrnit aplauze furtunoase şi nesfîrşite de entuziasm". „În mijlocul unei mari animaţiuni — notează un martor ocular — s-a sfîrşit această solemnitate, care va rămîne adînc întipărită în inima fiecărui asistent". În amintirea acestui important eveniment cultural, o parte din numeroşii oaspeţi şi localnici s-au fotografiat în faţa bustului lui Eminescu. Fotografia este reprodusă şi-n **Omagiul** gălăţenilor din 1909.

„Ceremonia inaugurării /bustului/ străluci de un fast rar — rememorează Alexandru Davila — căci, printre asistenţi, afară de cele cîteva sute de ţărani din Dumbrăveni, erau mulţi care cunoscuseră de aproape pe Eminescu". **(Din torsul zilelor**, vol. I, Editura „Oltenia", f.a., p. 62—64).

consemnări

● Vasile Demciuc, Petru I Muşat col. Domnitori şi voievozi, Editura Militară, 1988

Un **Petru I Muşat** cu aparenţă de „digest", determinată în dimensiuni şi profunzimea investigaţiei de relativa lipsă a izvoarelor istorice referitoare la viaţa şi activitatea acestui domnitor care a ilustrat politic, administrativ, diplomatic şi militar cea mai lungă domnie din ultimul sfert de veac XIV.

Figura şi faptele acestui mare principe al Moldovei, estompate de negura vremurilor, prind viaţă de-a lungul celor 127 de pagini, graţie efortului sagace al cercetătorului sucevean, decis să smulgă mărturiilor, surselor şi documentelor parcimonioase, maximum de elocinţă, uzînd, cu temeritate avizată, de ipoteze, deducţii, interpretări, dezvoltări analitice şi formulări sintetice, susţinute de un mereu treaz simţ critic. Redactată în spiritul exegezei istorice, cu o uşoară tentă de lirism al evocării, pe alocuri, — se împlineau, în 1988, 600 de ani de la prima atestare documentară a cetăţii şi a oraşului Suceava —, cartea reuşeşte o restituire obiectivă a epocii şi domniei, în context european, ale lui Petru I Muşat, „abil diplomat şi priceput comandant de oşti, chivernisitor de ţară şi ctitor", evidenţiind faptul că „în cel de-al nouălea deceniu al secolului al XIV-lea, spaţiul carpato-nistrian era unificat statului feudal românesc Moldova, (...) model cel mai peren al activităţii politice a celui dintîi muşatin".

Autorul reliefează meritele domnitorului în construirea şi funcţionarea „oastei celei mari", chezăşia independenţei Moldovei, în consolidarea ţării „ca temei al puterii", prin baterea primelor monede, prin crearea unui puternic sistem defensiv (salba de cetăţi: Hotin, Ţeţina, Scheia, Suceava, Neamţ), prin înfiinţarea în 1386 a Mitropoliei Moldovei, „prima mare întreprindere cu largi implicaţii naţionale şi internaţionale şi prin organizarea cancelariei româneşti, „cu buni cunoscători ai limbilor slavă, latină şi greacă, jurişti şi diplomaţi capabili".

Monografia **Petru I Muşat** a lui Vasile Demciuc interesează pentru sinceritatea angajării şi pasiunea cercetătorului nedezarmat de puţinătatea izvoarelor, pentru autenticitatea şi distincţia fermă a profilului edificator al acestui mare principe moldav.

D. VIOREL

● Olimpiadă

În vacanţa de primăvară a elevilor (10—15 aprilie a.c.) municipiul Suceava a fost gazda unei prestigioase manifestări: Etapa republicană a concursului de matematică (a liceenilor). Între laureaţii distinsei competiţii s-au numărat şi cîţiva suceveni: elevii Botezatu Petru-Sorin şi Leonte Cristina (Liceul „E. Hurmuzachi" din Rădăuţi), Gavrilă Caius (Liceul din Vatra Dornei) şi Sandovici Adrian (Liceul „N. Gane", Fălticeni). **(I.B.)**

● Centenar Eminescu

Continuă manifestările consacrate Centenarului Eminescu. Între acţiunile recente s-au numărat medalionul „Eminescu la Putna", organizat de cenaclul literar-muzical din Putna şi şezătorile literare desfăşurate în instituţii culturale şi unităţi economice din Siret, Fălticeni, Rădăuţi, Suceava.

De asemenea, în oraşul Cîmpulung Moldovenesc a fost organizată o suită de întîlniri cu cititorii cu tema „Luceafărul poeziei româneşti" la care şi-au dat concursul criticul literar Zaharia Sângeorzan, poetul George Bodea şi istoricul literar Graţian Jucan. **(I.B.)**

● Cenaclu literar

Recent s-a redeschis cenaclul literar al elevilor de la Liceul Pedagogic „Emil Bodnaraş" din Suceava. La prima întîlnire a fost invitat scriitorul Ion Beldeanu, care le-a vorbit celor prezenţi despre responsabilitatea actului de Creaţie, despre rolul şi pasiunea lecturii, despre valori ale literaturii române contemporane. **(I.B.)**

● Expoziţii

La Casa de Cultură a Sindicatelor din municipiu, artista suceveană Ioana Nistor a deschis o expoziţie de grafică şi tapiserie reprezentativă pentru creaţia sa din ultimii ani. Efigii ale lui Mihai Eminescu, simboluri ale Marii Uniri a românilor, sau altele cu punct de plecare în poezia contemporană sau în folclor, toate de o nebănuită discreţie, descoperind mai ales un traseu sentimental, se alcătuiesc într-un exemplar grupaj al unei autoare care de foarte multă vreme se pronunţă întru originalitate. **(D.M.)**

● Revistă şcolară

Elevii şi profesorii de la Liceul „Nicu Gane" din Fălticeni ne oferă un nou număr al „Revistei noastre" (publicaţie cu o anume tradiţie a acestei prestigioase şi centenare şcoli) dedicat aproape în întregime poetului nostru naţional Mihai Eminescu. Revista se deschide cu articolul profesorului universitar dr. doc. Constantin Ciopraga **O personalitate — boltă** („Nu ne putem imagina spiritualitatea românească fără columna ei cea mai înaltă. Iubim în Eminescu propria noastră pasiune — ca popor — pentru bucurie şi armonie, regăsim în gîndirea lui întrebări fundamentale privind existenţa, iar în patriotismul lui consecvent — perpetue motive pentru meditaţie.") conturîndu-se firesc cu o bine întocmită antologie (Album Eminescu). Ea mai cuprinde poezii originale ale elevilor din cenaclul literar al liceului, scurte încercări estetice, articole despre viitoarea profesiune, o „cronică de şantier", epigrame şi grafică.

Colectivul de redacţie (profesorii Mioara Gafencu, Mihaela Dascălu, Rodica Ciobanu, Daniela Vîrvarei, Sofica Butnaru, Gabriel Baban şi elevii Mihaela Pavel, Doru Ştefăroi, Marius Cireş, Romeo Cojocariu, Radu Moldovanu, Andrei Pogorevici) merită, după părerea noastră, un foarte bun calificativ pentru iniţiativă şi strădanie. **(D.M.)**

● Premieră

La Secţia Suceava a Teatrului „Vasile Alecsandri" din Iaşi a avut loc o nouă premieră: „Fata din Dafin" de Dan Tărchilă, spectacol regizat de Valentin Ionescu.

În distribuţie: Liviu Manoliu, Puşa Darie, Orodel Olaru, Dan Victor şi Marina Ştefanache. **(D.M.)**

● Tipărituri

Un documentat „Ghid etnografic şi turistic" a fost recent tipărit de către Muzeul „Tehnici Populare Bucovinene" din Rădăuţi, sub semnătura profesorului Dragoş Cusiac, directorul acestei instituţii. Punînd la dispoziţia celor interesaţi date privind istoricul acestui muzeu de excepţie, particularităţile expoziţiei de bază, obiectivele de interes etnografic din zonă, un bogat material iconografic, precum şi informaţii extrem de utile, noua tipăritură umple un gol de multă vreme resimţit. **(D.M.)**

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREŞEANU, Ion PARANICI, Victor RUSU, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA
Secretariat: Eugen DIMITRIU
Tehnoredactare: Valentin MILICI

COMITETUL JUDEŢEAN DE CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
str. Mihai Viteazul nr. 48